

ACADEMIA ROMÂNĂ
COMISIA DE ISTORIE A ORAȘELOR DIN ROMÂNIA

HISTORIA URBANA

Tomul XV
2007/1-2

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

HISTORIA URBANA

Tomul XV, 2007, Nr. 1-2

SUMAR

CONTENTS / TABLE DES MATIÈRES / INHALTSVERZEICHNIS

DIN LUCRĂRILE SESIUNII ANUALE DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

„Banca și orașul”

București, 7–8 iunie 2007

<i>Cuvântul guvernatorului BNR, acad. Mugur Isărescu, la deschiderea lucrărilor sesiunii „Banca și orașul”, 7 iunie 2007/The Speech of the Governor of the National Bank of Romania, Mr. Mugur Isărescu, at the Opening of the “Bank and Town” Session, 7th June 2007</i>	3
--	---

INFLUENȚA BĂNCILOR ASUPRA VIEȚII URBANE

IOSIF MARIN BALOG, <i>Brașovul – centru financiar și bancar al Transilvaniei la mijlocul secolului al XIX-lea/Brașov as Financial and Banking Center at the Middle of the 19th Century</i>	13
MIHAI D. DRECIN, <i>Orașul Sibiu și băncile sale (secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)/Sibiu and its Banks (19th Century – the Beginning of 20th Century)</i>	23
OLIVER VELESCU, <i>Banca „Creditul Funciar Urban” – factor de civilizație. O privire asupra societății bucureștene de la sfârșitul secolului al XIX-lea/Die Bodenkreditbank „Creditul Funciar Bancar” – ein Zivilisationsfaktor. Betrachtungen zur Bukarester Gesellschaft vom Ende des 19. Jahrhunderts</i>	35
ION ZAINEA, <i>Bănci românești în Oradea/Romanian Banks in Oradea</i>	57
RADU SĂGEATĂ, LILIANA GURAN, <i>Serviciile bancare în orașele românești. Analiză teritorială/Bank Services in Romanian Cities. Territorial Study</i>	73

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI ȘI ORAȘUL

MIHAELA TONE, CRISTIAN PĂUNESCU, <i>Despre extinderea rețelei de sucursale și agenții a BNR (1880–1930)/The Spread of Branches and Agencies of the National Bank of Romania (1880–1930)</i>	87
NADIA MANEA, BRÎNDUȘA COSTACHE, <i>Funcționarul BNR în perioada interbelică, între rigoarea profesională și realitatea socială urbană/The NBR Official in the Inter-World Wars Period, between the Professional Rigour and the Urban Social Reality</i>	103
VIRGILIU Z. TEODORESCU, <i>Monumentul de for public în viziunea finanțistului Eugeniu Carada/The Monument of Public Forum in the Vision of the Financier Eugeniu Carada</i>	131
CONSTANTIN JUAN-PETROI, <i>Ioan G. Bibicescu – Guvernator al Băncii Naționale a României – activitatea de mecenat cultural pentru românii de pretutindeni/Ioan G. Bibicescu –</i>	

<i>The Governor of the National Bank of Romania – His Activity as a Cultural Maecenas for all the Romanians</i>	143
ARHITECTURĂ BANCARĂ	
ANCA MARIA ZAMFIR, <i>Banca Națională (Săsească) din Brașov – o clădire Jugendstil/The National Bank of the Saxons from Brașov – a Jugendstil Building</i>	157
ISTORIA URBANISMULUI	
PARASCHIVA-VICTORIA BATARIUC, <i>Biserici dispărute la Suceava/Églises disparues à Suceava</i>	177
DORIN-IOAN RUS, <i>Influența factorului politic asupra denumirilor de străzi din Reghin/The Political Influence on the Street Naming Process in Reghin</i>	213
CARMEN OPRESCU, <i>Vilegiatura și modernizarea spațiului urban din Câmpulung Muscel (1890–1920)/La villégiature et la modernisation de l'espace urbaine de Campulung Muscel</i>	237
ȘERBAN PĂTRAȘCU, <i>O încercare de modernizare a Craiovei din vremea celui de-al Doilea Război Mondial: serviciul de tramvaie și troleibuzel/An Attempt to Modernize Craiova during the World War II: the Trams and Trolley Buses Services</i>	251
CATEGORII SOCIALE DIN MEDIUL URBAN	
PAVEL KLADIWA, <i>A Friend or an Enemy of the Proletariat? An Entrepreneurial Campaign for the Factory Working Class in Ostrava at the Turn of the Nineteenth and Twentieth Centuries/Un prieten sau un inamic al proletariatului? O campanie antreprenorială pentru clasa muncitoare din Ostrava la răscrucea secolelor XIX–XX</i>	259
CORNEL CRĂCIUN, <i>Reflecții asupra situației intelectuale la Sănnicolaul Mare în anii interbelici/Réflexions au sujet de la situation intellectuelle à Sănnicolaul Mare (commune dans le département Timiș-Torontal) pendant l'entre-deux-guerres</i>	275
RECENZII, NOTE BIBLIOGRAFICE	
ISTVÁN NÉMETH, <i>Kassa város archontológiája: Birák, belső és külső tanács 1500–1700 [Arhondologia orașului Košice: judecătorii, consiliul intern și extern 1500–1700]</i> , Budapest, Szentpétery Imre Történettudomány Alapítvány, 2006, 326 p. (Iulia Caproș)	289
DĂNUȚ DOBOȘ (coord.), STELA CHEPTEA, ANTON DESPINESCU, FABIAN DOBOȘ, TEREZA SINIGALIA, GHEORGHE HEREȘ, CORNEL CADAR, <i>Catedrala romano-catolică Iași</i> , Editura Presa Bună, Iași, 2005, 302 [303] p., il. (Vasile Ciobanu)	291
COSTIN CLIT, <i>Biserica „Sfântul Gheorghe” din Huși</i> , Editura Sfera, Bârlad, 2006, 110 p. (Dan Dumitru Iacob)	292
CARMEN MANAȚE, SAMI FIUL, VIORICA OPREA, <i>Comunitatea evreilor din Brașov secolele XIX–XX</i> , Brașov, Editura Transilvania Expres, 2007, 271 p. + planșe (Carmen-Florentina Olteanu)	293
<i>Brăila modernă, cărți poștale ilustrate – colecția Valeriu Avramescu</i> , Muzeul Brăilei, Editura Istros, Brăila, 2006, 202 p. (Cornel Crăciun)	295
VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ	
<i>Congresul Internațional de Istorie Medievală (International Medieval Congress) de la Leeds, iulie 2007</i> (Laurențiu Rădvan)	297
<i>Sesiune de comunicări consacrată istoriei Sibiului</i> (Vasile Ciobanu)	298
IN HONOREM	
<i>Paul Niedermaier la 70 de ani</i> (Vasile Ciobanu)	301
ABREVIERI	305

**DIN LUCRĂRILE SESIUNII ANUALE DE COMUNICĂRI
ȘTIINȚIFICE „BANCA ȘI ORAȘUL”, BUCUREȘTI,
7-8 Iunie 2007**

**CUVÂNTUL GUVERNATORULUI BNR,
ACAD. MUGUR ISĂRESCU,
LA DESCHIDEREA LUCRĂRILOR SESIUNII „BANCA ȘI ORAȘUL”,
7 Iunie 2007**

Mr. Mugur Isarescu, the Governor of the National Bank of Romania, opened the working session entitled **Bank and Town**. He welcomed all the participants and he mentioned that 2007 had a special meaning for the Romanian Central Bank because it marked 140 years since the creation of the National Modern Monetary System, 127 years since the foundation of the National Bank of Romania and 10 years since the re-establishment of the NBR Museum.

In the history of Europe, there was a mutual relationship between the town and the bank: the towns offered the framework where the commercial and banking associations appeared, and these contributed to the blooming of urban centres.

Along with the establishment of the banks and the stock exchanges inside the walls of the medieval towns, the mentalities of the people changed and started to include a new system of values, a system which focused on the ability of earning money, on the enterprising spirit and on the good estimations which limited the risks that a credible merchant – banker had to avoid.

In the modern times, the towns had a decisive contribution to the building of the national markets, the same as the bankers beyond the kings had financed not only the wars, but also they had financially contributed to the proper functioning of the modern administrations.

After the Renaissance, when the *city planning* notion appeared in Italy, the European towns entered a new competition as regards arranging the sidewalks, setting up the streetlamps, installing the systems of water distribution, or numbering the houses. Taking part in this competition, Bucharest was the first town in the world which was illuminated with gas, starting in 1857.

At the end of the 19th century, the centre of Bucharest had a new aspect, because the *financial and banking city* was created, having as an axis the Old Palace of National Bank of Romania, inaugurated in June 1890. Around this palace there were built many banking and financial buildings of the central banks partners: commercial banks, insurance companies, the Stock Exchange and the Chamber of Commerce. Before the beginning of the Second World War, the National Bank of Romania started to build the New Palace from Doamnei street. This palace enriched the financial and banking city of Bucharest.

Doamnelor și Domnilor,

Banca Națională a României găzduiește astăzi o manifestare științifică de ținută, organizată împreună cu Academia Română, prin Comisia de Istorie a Orașelor din România și vă rog să-mi permiteți să vă spun „Bine ați venit!” în

INFLUENȚA BĂNCILOR ASUPRA VIETII URBANE

BRAȘOVUL – CENTRU FINANCIAR ȘI BANCAR AL TRANSILVANIEI LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XIX-LEA

IOSIF MARIN BALOG

The present study aims to analyze the steps Brașov followed in order to become an important financial and banking center of Transylvania at the middle of the 19th century; this analysis will present the point of view of Vienna and its financial politics and of the regional environment that sustained the phenomenon.

The capitalist form of credit was of the utmost importance in the process of economic modernization – it also represented the decisive element in urban market relations. Vienna, the most important financial centre in Central Europe from the middle of the 19th century, was soon joined by Prague and Budapest as focal points of Austria-Hungary. At the same time a series of regional centers appeared in the provinces of the empire, such as Brno, Trieste, Lvov, Brașov and others.

One of the strategies the Viennese financial politics applied was to open branches of the larger commercial banks. This is the case of Brașov's *Creditanstalt für Handel und Gewerbe*. Brașov was an important commercial point with rising dynamics in the '50 s and the '60 s as sums of 4 to 5 million florins were gained from import-export. Brașov played an important role in trading, especially outside of the Carpathians. In 1857 there were only 5 credit institutions, all having a capital of no more than a few thousands each; the lack of capital and credit was a chronic reality, responsible for the lower rate of industrialization, lack of entrepreneurial spirit of the urban bourgeoisie and lack of interest from the landowners who spent their money in non-productive ways. Except for the branch of the Austrian National Bank opened in Brașov in 1854 with a capital of 700,000 florins (later this sum was raised to 1,000,000) all other institutions were organized as *Sparcassen* (Deposit banks) that could not supply the demand for credit – this situation led to the proliferation of money lenders and had ill-fated effects on the rural areas. The opening of the *Creditanstalt's* branch in Brașov meant the beginning of the modern crediting system in Transylvania and the connection to the monarchy's financial and banking network.

Studiul de față își propune o analiză a modului cum Brașovul a devenit un important centru financiar și bancar al Transilvaniei la mijlocul secolului al XIX-lea, din perspectiva politicii financiare a Vienei, dar și a mediului economic regional în care s-a petrecut acest proces.

Dimensiune indisolubilă a procesului modernizării economice, creditul în formele sale capitaliste a fost elementul determinant al avansului relațiilor economice specific capitaliste, fiind, totodată, unul din agenții relevanți ai modernizării în epoca și în împrejurările de care vorbim.

Încă de la mijlocul secolului al XIX-lea Viena era cel mai important centru financiar din Europa Centrală în jurul căruia gravitau finanțele Monarhiei

ORAȘUL SIBIU ȘI BĂNCILE SALE (SECOLUL AL XIX-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA)

MIHAI D. DRECIN

Set up by the Saxon colonists and circumscribed between the medieval walls, the Sibiu city would keep its “Saxon demographic purity” until the beginning of the modern epoch. Obligated by the feudal laws, the Romanians would settle down in the districts located outside the walls of the city, as after the legislation had been given by the Austrian emperors Maria Theresa and Joseph II they would start to conquer the Saxon town by work, intelligence and biological force. The exceptional Romanian ethnic reservoir of the Sibiu’s Bordering allowed the rhythmical increasing of the Romanian community in the city situated by the Cibin River. After 1867 the Hungarian population settled down especially as public office workers.

Eclectically, from a demographical point of view, it was normal as the people set up their own economic, cultural and religious institutions in parallel, seldom crossing themselves.

The credit institutions appeared in this context, first of all being organized as cooperatives, and then as anonymous joint-stock company banks. After the Hermannstadter Allgemeine Sparkasse (1841) and Bodenkreditanstalt’s (1872) banks had been set up the “Albina” (Bee) Bank was founded (1872) – being the first credit institution with clear Romanian capital. The merit of their consolidation and development is due to the two excellent organizers and innovators in the range: Karl Wolff and Partenie Cosma.

An attempt of cooperation between the Saxons and Romanians by founding the “Transylvania” Insurance Company (1868-1908) fails because of the Saxon exclusivity. As a result, the Romanians set up the bases of the General Insurance Bank (1912).

The Sibiu city becomes the Transylvanian Saxons and Romanians’ banking centre. The Romanians publish “Revista Economică” (The Economical Review) (1899), set up the “Concordia” joint-stock company (1896–1904), initiate the reform of the personal banks in Transylvania by means of the Managers’ Conferences of the Romanian Banks (1898, 1901, 1903, 1906) which lay the foundation of “Solidaritatea” (The Solidarity) banking Union (1907).

The bank officers, being in a continuous numerical increasing, become a new socio-professional category imposing itself in the city world by considerable salaries and a high cultural refinement degree. The economic independence and the cultural level permit them to affirm themselves in the cultural, religious and fashionable life of Sibiu, some of them even in politics.

The credit institutions become the true magnets for the clients in the area, peasants, tradesmen, intellectuals, assuring in this way the increasing the trade of goods as well as the change of people between village and town.

The bank and the town are imposing themselves as a real tandem of the modernizing, Westerning and economic progress.

BANCA „CREDITUL FUNCICIAR URBAN” – FACTOR DE CIVILIZAȚIE. O PRIVIRE ASUPRA SOCIETĂȚII BUCUREȘTENE DE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA

OLIVER VELESCU

Die Hinwendung zum Abendland ist für die rumänische Gesellschaft aus dem Zeitalter des ausgehenden 19. Jhs. kennzeichnend, das von dem Verfasser des vorliegenden Beitrags – nach dem Muster der von Alwin Toffler aufgestellten Periodisierung – als der Höhepunkt der zweiten Welle angesehen wird.

Die in der Arbeit genannten statistischen Angaben und die Zeitzeugenberichte von Klassikern der rumänischen Literatur belegen die Entwicklung Bukarests, heben aber gleichzeitig auch die Gegensätzlichkeiten hervor, die in dieser Stadt zwischen Alt und Neu, zwischen Konservativismus und Liberalismus vorhanden waren. Diese Gegensätzlichkeiten sind sowohl in den verschiedenen Verhaltensmustern als auch in der städtebaulichen Entfaltung der Stadt anzutreffen.

In seiner Botschaft an das Parlament, vom 17. Oktober 1871, stellte König Karl I. fest, dass es mit der Wirtschaft des Landes wieder Bergauf ging, und er forderte die Gründung einer Bodenkreditbank (Banca „Credul Funciar Urban”) in Bukarest. Diese Einrichtung nahm am 17. Dezember 1874 ihre Tätigkeit auf.

Nach dem deutschen Muster der Sparkasse gegründet, vergab diese Bank Darlehen unter der Anwendung äußerst strenger Methoden. Im Verlauf ihrer Kontakte mit der Bukarester Klientel stieß die Bank auf veraltete sozial-wirtschaftliche Verhältnisse.

Die in dieser Studie angeführten, bislang unveröffentlichten Archivurkunden veranschaulichen die Ansprüche der Bank die folgenden Details betreffend: die Identität ihrer Kunden, die Klärung der juristischen Lage und die Nennung der genauen Anschrift, Straße und Hausnummer des Gebäudes, welches mit einer Hypothek versehen werden sollte.

Die Städtische Bodenkreditbank hat einen bedeutenden Beitrag zum Wandel der Verhaltensweise der Stadtbewohner erbracht: beginnend mit ihrer finanziellen Handlungsweise – Kredite, Steuern, Raten usw. – bis hin zu ihren ästhetischen Vorlieben (der eklektische Stil der neuerrichteten Häuser), wodurch sich das Aussehen der Stadt grundlegend verändert hat. Die Bank trug zur Herausbildung von „Klein Paris” bei (wie Bukarest in der ersten Hälfte des 20. Jhs. genannt wurde).

Alvin Toffler în bine cunoscuta lucrare *Al treilea val* are în cuprinsul studiului său un capitol – dens în idei – intitulat *Cel de al doilea val*. Studiind cele petrecute în spațiul de civilizație și cultură românească în lumina tezelor lui Toffler considerăm că, de fapt, cel de al doilea val a început în societatea românească încă din epoca brâncovenească¹.

---

¹ Pentru argumentele pe care ne-am întemeiat această periodizare a se vedea Oliver Velescu, *Bucureștii anilor '20. Contribuții la istoria structurilor citadine. Înnoiri și mutații în mentalul și comportamentul urban după primul război mondial*, în *BMIM*, XII, 1997, p. 156 și urm.

BĂNCI ROMÂNEȘTI ÎN ORADEA

ION ZAINEA

The main Romanian bank in Oradea was *Bihoreana*. The *Bihoreana* bank was set up in 1898 and it fulfilled honestly its role of creditor for the peasants in Bihor County and, in general in Transylvania which could purchase in this way, first of all arable ground, but also pastures, forests and orchards, from the estates which the Hungarian nobility, the different clerical institutions or banks put them up for sale. With the help of the lends given by *Bihoreana*, other Romanian peasants built houses, purchased agricultural equipment, seeds, while other people redeemed their ground from the money lenders. The Romanian education in Transylvania especially benefited from the fund destined to charity actions, the bank's leadership granting prizes to the Romanian teachers who organized lectures for teaching people to read and write, supporting the churches, the cultural societies and the Romanian students from the Academy of Law in Oradea.

Within the Great Romania, the *Bihoreana* bank extended its affairs. Involved more and more in industry and trade, *Bihoreana* takes part to set up a few financial, commercial and industrial institutions in Oradea and Bucharest, it contributes to increase the capitals of some financial institutions, it involves in commercial affairs bringing goods in commission from abroad, it sets up a department for goods with the mission of taking care of supplying the region with foods missing on the market. The modest institute before the war becomes an important factor of the Romanian economic-financial life, gathering around it the whole Romanian breathing in Oradea and Bihor County binding the border of this area to the important centres in Transylvania and the old Kingdom. It did not give up its mission before the war, remaining an important supporting base for the peasants of the Romanian villages, opening for them new subsidiaries in the county, at Beiuș, Salonta, Marghita, Ceica, Aleșd and Vașcău. The government change that happened at the end of the 1928, obliged *Bihoreana* – at the Romanian National Bank insinences – to accept the fusion with the *Victoria* Bank in Arad and the *Timișana* Bank in Timișoara, on 15th June 1931.

The agency that was set up in September 1920 and then the branch of the Romanian National Bank in Oradea were involved first of all in the action of "money unification", on the areas of Bihor, Arad, Sălaj, Satu Mare and Maramureș counties, extending later their activity upon all the banking operations resulting from the economic functions assigned to the Romanian National Bank. The branch activity was deeply marked by the events that had taken place after the Vienna's Dictate, being evacuated to Arad, then Beiuș and Brad, coming back into the city in March 1945, at the same time with the North-Eastern Transylvania retrocession, being nationalized in December 1946, together with the headquarters in Bucharest. At its turn, the branch in Oradea of the Romanian Country's General Bank was set up in 1921, the main operations of the bank being the credits' granting with mortgaging cover and current account credits. Against the background of the general crisis, the branch in Oradea, being obliged to save more and more money and to dismiss its office workers, is dissolved in 1931.

SERVICIILE BANCARE ÎN ORAȘELE ROMÂNEȘTI. ANALIZĂ TERITORIALĂ

RADU SĂGEATĂ, LILIANA GURAN

The opening of the Romanian financial market after 1990 induced a rapid development of the bank network. Besides the Romanian banks born in the '90s – some of them detached from the National Bank – there are many others founded by foreign investors. Bank investments were mainly oriented to cities, especially those placed in developed regions (the capital and the counties from Banat and Transylvania). One exception is CEC (The Romanian Savings Bank), the only bank with a large network developed inclusively in the rural areas. At the national level there are two strategies for spatial development. Some banks were set up in the Capital and spread to the rest of the cities, others, founded in important urban settlements from Transylvania and the western region of Romania (Cluj-Napoca, Sibiu, Târgu Mureș, Arad etc), used Bucharest as a relocation nucleus.

Anul 1990 a marcat un moment de cotitură în dezvoltarea rețelei bancare românești prin dispariția monopolului de care beneficiau băncile specializate și începerea privatizării serviciilor bancare, fapt ce a determinat o dezvoltare explozivă a sistemului bancar, atât prin reorganizarea pe baze concurențiale a băncilor existente, cât și prin constituirea de noi bănci, unele ca filiale ale unor mari grupuri internaționale. Iată câteva dintre momentele de reper ce au marcat evoluția sistemului bancar românesc după 1990:

- 1991 – se constituie și primește autorizație de funcționare Banca Română pentru Dezvoltare (BRD), ca bancă comercială sub formă de societate pe acțiuni, prin preluarea activelor și pasivelor Băncii de Investiții;
- 1991 – se înființează Eximbank, prin HG 189/1991, înregistrată în Registrul Comerțului la 8 aprilie 1992;
- 1991, iulie – se înființează Bancpost, ca societate comercială cu capital de stat (privatizată în 1999);
- 1991, decembrie 1 – Banca Comercială Română (BCR) se reorganizează prin desprinderea de Banca Națională. Cu doar 5300 angajați și 100 de unități inițial, avea să-și dubleze rețeaua în doar cinci ani de activitate.
- 1993 – se înființează la Cluj-Napoca, Banca Transilvania;
- 1994 – prima bancă străină își deschide o sucursală în România (ING Bank). În prezent, ING Bank are peste 1000 de angajați, 24 sucursale și 120 unități, fiind prezentă în 27 orașe.

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI ȘI ORAȘUL

DESPRE EXTINDEREA REȚELEI DE SUCURSALE ȘI AGENȚII A BNR (1880–1930)

MIHAELA TONE, CRISTIAN PĂUNESCU

În 1880 the National Bank of Romania was founded as a business stock corporation having both state and private share capital of lei 30,000,000 and it was assigned the privilege to issue banknotes. According to the Foundation Act, the National Bank was to open branches in each county capital and wherever necessary, the first such locations being Jassy, Galați, Brăila and Craiova. After the first Governor (Ion I. Câmpineanu) was appointed and the memberships of the first management boards were nominated (the Board of Directors and the General Board), the next step was to employ the bank officers in charge with organizing the first four branches, which started to operate in 1881. For the commencement of the branch operations, several measures were taken, such as: the supply of the necessary banknote stock, the deposit of guarantees by the bank officers and the establishment of the salaries thereof, the evaluation of the Commerce Funds and of the persons acceptable for discount purposes, the rent of the office premises, the enactment of the *Branch Internal Rules*.

Gradually, the NBR involvement in the local economic life continuously increased by extending both the amount of operations and its territorial network of branches and agencies. Thus, before the World War I decisions were made in several steps for the establishment of new NBR agencies, which started to operate as follows: Botoșani, Bârlad, Focșani, Ploiești (1890); Turnu Severin (1892), Buzău, Constanța (1893); Bacău, Pitești (1894); Caracal, Roman, Turnu Măgurele (1897); Dorohoi, Piatra-Neamț, Tulcea (1898); Giurgiu, Târgu Jiu (1899); Râmnicu Vâlcea, Târgoviște (1902); Fălțiceni (1903); Călărași, Râmnicu Sărat, Giurgiu, Tecuci (1905); Câmpulung–Argeș, Huși, Vaslui (1906); Silistra (1913); Bazargic (1914). The opening of the agencies added to the concern of the NBR management with building up bank's own premises, the architecture and the location of such premises having significant influence on the evolution of those urban areas in terms of city planning. That aspect of the local city planning history is shown in a case study on the Buzău NBR Agency, which resulted from a research on the ownership documents preserved in the NBR Archives, as well as from reference to a postcard collection featuring pictures of the NBR offices, which have recently been acquired for the Historical Picture Collection of the same institution. After the World War I the NBR network of branches and agencies also expanded in Transylvania, Bukovina and Bessarabia, the number thereof reaching 70 in 1930.

Although the opening and operation of a central bank office is a small history detail, unique of its kind, broadly speaking one may say that the foundation and the expansion of the National Bank network of branches and agencies was a process with many consequences on the pace of the economic development and on city planning transformations in the towns where they operated.

Legea pentru înființarea unei bănci de scompt și circulațiune a fost promulgată de principele Carol I la 11 aprilie 1880 și publicată în „Monitorul

FUNȚIONARUL BNR ÎN PERIOADA INTERBELICĂ, ÎNTRE RIGOAREA PROFESIONALĂ ȘI REALITATEA SOCIALĂ URBANĂ

NADIA MANEA, BRÎNDUȘA COSTACHE

After the First World War, the National Bank of Romania celebrated four decades since its foundation, and the dignity of its officials, both of those working in the central administration and of the employees from the branches and agencies, became a characteristic of the social and professional image of the time. The documents from the NBR's archives, recently accepted as scientific evidence, offer information which allows not only the establishment of those elements that represented the origin of this perception, but also the creation of a complex picture of an average clerk's existence, the one who worked with the customers at the bank's front desks or in the institution's offices, totally agreeing or disagreeing with a certain level of exigency and the moral of that epoch. This clerk did not belong either to the category of the bank's high officials (governors, managers, executives and censors) or to "the other personnel", made of guardians, doormen, janitors etc. Still, this clerk, to whom we will give the opportunity, in the following lines, to express himself, covers a large area of employees, starting with the daily-paid and temporary employee up to the executive or the manager of a branch or agency of NBR.

According to the bank's inner regulations and to the form letters sent by several governors, the central bank clerk had to have an irreproachable behaviour which was based on two dimensions: a positive image on the outside and a strict discipline and professionalism on the inside. For the first aspect the social prestige of his family was relevant which included getting the marriage authorisation from the bank's management and a series of interdictions regarding the credit taking, gambling, involving into politics. The second dimension can be illustrated by distinguishing the hiring and promotion conditions for the NBR's officials, by observing the hierarchical evolution of those clerks that became permanent and by noticing the forms of evaluation, promotion and penalty of those clerks.

The connection between the central bank official and the urban social realities of the inter-World Wars Romania can be realized through several methods: analysing their salaries which were supplemented with allowances for children raising; showing the facility of living in buildings which were bought by the bank especially for them; noticing the advantageous loans for house-building created particularly for these officials. Comparing the salary of a NBR typewriter and her expenses with those of a clerk from another period it is obvious that the former was in a better financial position. What is more, the everyday rhythm of the modern man and the elements of the organizational culture can be noticed only as regards the working program (in summer and in winter), the settlement of the tea and coffee consumption at the office, the transfer of the clerk to another town or vacation conditions.

După Primul Război Mondial, Banca Națională a României împlinea deja patru decenii de existență, iar prestigiul funcționarilor săi, atât al celor din

MONUMENTUL DE FOR PUBLIC ÎN VIZIUNEA FINANȚISTULUI EUGENIU CARADA

VIRGILIU Z. TEODORESCU

The study presents succinctly the professional education of Eugeniu Carada and his participation to the events that integrated Romania on the road of advancement as a modern state. There are relevant the preoccupations that required his contribution to the promotion to the public forum of some symbols of honoring the predecessors. These kinds of achievement often involved funds exceeding the possibilities of the initiating committees which he was part of. The discretion that constantly characterized his conduct led him to award substantial pecuniary contributions that miraculously balanced revenues and expenditures caused by achieving the respective monument. It was a significant conduct for the time of the crossroad between the 19th and the 20th centuries, his gesture becoming guidance for other many financiers. We consider imperiously necessary the evocation of these acts of the brilliant predecessor in the current times when it was, hopefully, overcome the formula that the state must allocate the funds and must bring, no matter how, in the public forum what the “people of the momentum” deem to be appropriate, without consulting the public opinion as well. Unfortunately, even in the area of the monument of the public forum the necessary changes were not able to find yet their guiding road, generator of good. Therefore, it tarries, so we would not say that it is missing completely, the manifestation of each one’s respect for this kind of symbol, generator of a protective conduct regarding the monument of public forum. It is the time for each one to understand that through the amount invested they become actual shareholders with their afferent rights and duties. The unfortunate experience of often caricaturing the public forum in the past decades imposes this behavioral mutation. Eugeniu Carada, through his thoughts and actions, may be a good guide to us. It is also the time for remembering that the inherited monuments incorporate the investments of our predecessors and, thus, to pay our respect to them it is a conclusive manner of expressing their honoring.

Un pui de oltean, dintr-o familie ce-și are obârșia sud-dunăreană, a devenit în decursul anilor un nume de referință în domeniul economiei naționale. Eugeniu Carada¹, încă din anii de școală, a fost un prețuitor al banului și totodată un vizionar cu o permanentă preocupare de a da valoare maximă acestuia prin modul de investire. Totodată anii de formare i-au impregnat un respect deosebit pentru

---

¹ Eugeniu Carada (29 noiembrie 1836, Craiova – 10 februarie 1910, Craiova). Studii la Craiova și Paris. La 1860 a revenit în țară cu preocupări pentru presă, economie, predilect finanțist, cu contribuții la organizarea sistemului bancar din România. În 1883 a fost desemnat director al Băncii Naționale a României, calitate în care a contribuit la propășirea țării în toate domeniile. Vezi Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada 1836–1910*, Editura Cartea Românească, București, 1937; Constantin Răutu, *Eugeniu Carada – Omul și opera 1836–1910*, Editura Ramuri, Craiova, 1940.

**IOAN G. BIBICESCU – GUVERNATOR AL BĂNCII NAȚIONALE
A ROMÂNIEI – ACTIVITATEA DE MECENAT CULTURAL
PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI***

CONSTANTIN JUAN-PETROI

Ioan G. Bibicescu, the governor of the National Bank of Romania, founded, in October 1921, the Library of the city of Turnu Severin. This institution carries his name. He donated his own library, which had many valuable volumes written in many languages and from different epochs. His library was made up of many books gathered from bookshops and second-hand bookshops. He, also, donated to the library in Severin some collections which belonged to the National Bank. Bibicescu made this donation in order to complete the organization of the Palace “Theatre”, built under the administration of Teodor Costescu. In those times, the museum “Dr. C.I. Istrati” was moved in the cultural centre. For many years, thanks to I.G. Bibicescu’s actions, this library was the main cultural centre not only for Turnu Severin, for all the Romanians who lived in the territories newly entered under the administration of Romania but also for the Romanians who lived abroad: from the Yugoslavian Banat to America. This activity as a Maecenas, continued even after his death, is recorded in many documents which can be found in the patrimony of the Library and of the State’s Archives in Drobeta-Turnu Severin. These documents have been the basis of this survey.

În viața spirituală a orașului modern Turnu Severin (după 1972, municipiul Drobeta Turnu Severin), începând cu primele decenii ale secolului XX, Biblioteca „I.G. Bibicescu” și Muzeul Regiunii Porților de Fier, iar după 1956, Filiala Arhivelor Naționale, au constituit și continuă să fie cele mai reprezentative instituții culturale, dar și cu funcții de cercetare științifică ori activitate metodologică specifică din județul Mehedinți. Primele două instituții au fost create în momentul în care, la cumpăna veacurilor al XIX-lea și al XX-lea, Severinul devenea un oraș reprezentativ pentru aspirațiile României modernizate în timpul celor aproape cinci decenii de monarhie instaurată de Regele Carol I. Mai mult chiar, prin poziția sa geografică, Severinul era văzut de frunțașii urbei, dar și de multe personalități ale țării, drept un centru al culturii naționale pentru românii de pretutindeni.

---

* Mulțumim și pe această cale doamnei profesoare Oana Lavinia din Băile Herculane pentru colaborarea la definitivarea acestui studiu prin traducerile din și în limba engleză pe care le-a efectuat, realizând astfel un pas și spre viitoare colaborări pe plan științific în cercetările asupra Banatului de Sud și a zonelor sale limitrofe.

ARHITECTURĂ BANCARĂ

BANCA NAȚIONALĂ (SĂSEASCĂ) DIN BRAȘOV – O CLĂDIRE JUGENDSTIL

ANCA MARIA ZAMFIR

At the end of the XIX century and the beginning of the XX century, Brașov was a prosperous city, with an intense industrial, commercial and social life, in full modernization. In the second half of the XIX century, in the city already existed German, Romanian and Hungarian banks that functioned in old buildings built for apartments or shops.

This study discusses the building built in 1905–1908 for the National Saxon Bank. Its importance consists in its European modernity as regards the style and the architectural program. It was the first building in the city that was built with the precise purpose of being a bank, with an architectural program conceived according to the modern principles of the 1900 architecture, adapting the building to its function, responding to the three necessities of the time: functional – comfortable – aesthetic.

The building was designed in 1905 by the local architect Albert Schuller (1877–1948), who had just returned in 1903 from his studies in München, whence he brought in Brașov the principles of *Jugendstil*, having a major contribution at the architectural image of the city in the first half of the XX century. He designed a two-storey corner house, proposing a modern architectural program that had to resolve the two functions of the building: bank and apartments. Each of these functions needed its position and its space arrangement.

The modernity of the building consists in its conception according to the two essential principles of 1900 architecture that laid the foundations of the modern architecture: the principle of the utility and the principle of the organic function.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, Brașovul era un oraș prosper, cu o intensă activitate industrială, comercială și socială, aflat în plin proces de modernizare. Numărul mare de fabrici și intensă activitate comercială, care continuau tradiția meșteșugărească și pe cea a negustorilor brașoveni din secolele anterioare, au dus, inevitabil, la apariția băncilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în oraș existau deja mai multe bănci românești, săsești și maghiare¹. Ele funcționau în diverse clădiri, adaptându-se în spații care avuseseră

---

¹ În jurul anului 1900, până în anul 1905, când se inițiază proiectul noii clădiri a Băncii Săsești, la Brașov existau „Sparkasse” („Casa de Economii”, înființată în anul 1835), „Kronstädter Spar – und Vorschuss – Konsortium des ersten allgemeinen Beamten Vereins der Öster-Ung. Monarchie” („Banca Brașoveană de Păstrare și Avans a Consorțiului primei asociațiuni generale a funcționarilor din Monarhia Austro – Ungară”), „Filiale der Öster-Ung. Bank in Kronstadt” („Filiala Băncii Austro – Ungariei din Brașov”), Banca „Albina”, „Meseriașul Român”. Reuniune de Credit și Economie, „Kronstädter Bank – und Lagerhaus-Aktien-Gesellschaft” („Banca Brașoveană cu depozit – Societate

ISTORIA URBANISMULUI

BISERICI DISPĂRUTE LA SUCEAVA

PARASCHIVA-VICTORIA BATARIUC

Résidence principale des princes régnants de la Moldavie pendant presque deux siècles, du milieu du huitième décennie du XIV-ème siècle et jusqu'en 1564, la ville de Suceava a été embellie le long du temps avec plusieurs édifices religieux appartenant à la population orthodoxe, majoritaire, ainsi qu'aux catholiques et aux Arméniens qui y habitaient.

Les informations documentaires offertes surtout par les mémoires de voyage de quelques prélats catholiques dans la Moldavie du XVII-ème siècle mettent en évidence l'existence à Suceava d'un nombre de 24 églises orthodoxes de muraille, de deux églises catholiques et de quatre églises arméniennes, pendant que l'érudit seigneur Dimitrie Cantemir mentionne en *Descriptio Moldaviae* 40 églises orthodoxes en pierre et plusieurs en bois.

La plus grande partie des édifices de culte construits pendant le Moyen Âge à Suceava ont disparu le long du temps, jusqu'aujourd'hui ont résisté seulement sept églises orthodoxes, auxquelles s'ajoutent celles (trois) de la communauté arménienne.

Les sources documentaires qui font référence à l'existence des églises disparues sont diverses. Les informations les plus nombreuses sont fournies par les découvertes archéologiques ; celles-ci sont suivies par les sources documentaires. En certains cas, les informations offertes par les sources écrites sont confirmées ou même complétées par les données fournies par les fouilles archéologiques. À leur tour, les recherches archéologiques systématiques, ainsi que les découvertes fortuites apportent de preuves directes de l'existence des édifices de culte, anonymes pour nous, mais aussi des témoignages indirectes, comme la présence des pièces de céramique monumentale, caractéristique aux églises, ainsi que des cimetières qui, chose connue d'ailleurs, se trouvaient pendant le Moyen Âge et l'époque moderne seulement autour des églises. Et pas dernièrement, la recherche archéologique fournit des informations – d'ailleurs inconnues d'autre part –, sur la présence des vestiges de certains églises superposées par des édifices de culte plus nouveaux, qui existent encore aujourd'hui. D'autre part, des actes patriarcaux, des privilèges des seigneurs, des chroniques, des notes marginales sur des livres de culte, des mémoires des voyageurs étrangers en Moldavie, des pétitions, nous transmettent des informations documentaires concernant les églises existantes pendant le Moyen Âge à Suceava et qui ont disparu le long du temps.

À la suite des recherches archéologiques ont été découvertes les vestiges de deux églises en pierre dans la zone de l'édifice actuel Sfântul Dumitru, une datant du XIV-ème siècle et la seconde de l'époque d'Etienne Le Grand, à Şipot l'église Sfânta Paraschiva, toujours de l'époque d'Etienne Le Grand, l'église de la Cité Princière de Suceava, l'église en bois avec deux phases d'existence, datant des XIV-ème – XV-ème siècles de Câmpul Şanţurilor, une église en bois sur fondement en pierre, datant dès le début du XV-ème siècle, située sur la partie Est du complexe monacal Sfântul Ioan, l'église catholique du point Drumul Naţional, les vestiges d'une église située dans les fondations du Musée de Sciences Naturelles, identifiée par nous avec l'église de l'Ascension (Ispasul).

Des fragments de céramique monumentale utilisée à la décoration des façades des édifices religieux ont été découverts sur la rue Vasile Alecsandri, no. 9, dans la cour du monastère arménien Sfântul Auxentie (Zamca), dans la zone de l'Auberge Princière. Cette découverte conduit à l'hypothèse que dans cette zone, soit vers la fin du XIV-ème siècle, soit pendant le règne d'Etienne Le Grand il y a une église.

Des nécropoles ont été mises en évidence sur les rues Armenească, Constantin Dobrogeanu Gherea, 6 Noiembrie et Mihai Viteazul, dans la zone comprise entre Casa de Cultură, le siège E-On et Aleea Nucului, no. 6-12. Sur la rue Mirăuți no. 13 a été découvert un reliquaire ancien russe datant des XIII-ème – XIV-ème siècles, ainsi que de nombreux tombeaux orientés Ouest-Est, sans cercueil. Dans la cour de l'église Sfântul Ioan Botezătorul (Beizadele), l'édifice de 1643 de Vasile Lupu a été découvert un tombeau ayant comme inventaire funéraire une monnaie génoise de Tommaso dit Campofregoso (1415–1424; 1437–1443).

Les recherches archéologiques ont mis en évidence l'existence des vestiges de certains édifices de culte plus anciens, superposés par les églises actuelles Saint Georges (Mirăuți) (le XIV-ème siècle), la Résurrection (le XIV-ème et le XV-ème siècles), Saint Nicholas (le XVI-ème siècle), Adormirea Maicii Domnului de Ițcani (le XIV-ème et le XVI-ème siècles).

Les informations documentaires mentionnent l'existence à Suceava des églises suivantes, aujourd'hui disparues: Saint Anastasie et „l'église d'avant la ville de Suceava” (le 2 août 1461), Saint Nicholas (1519), L'Assomption (1529), Les Saints Archanges (le 15 août 1542), Ispasul (1563), Saint Jean-Baptiste (1569), Saint Pierre et Saint Paul (la deuxième moitié du XVI-ème siècle), Entrée de la Vierge dans l'Eglise (Vovidenia) (le 11 octobre 1637), Sfânta Paraschiva (mars 1643), Sfânta Treime (arménienne) (le 14 mars 1646), Sfântul Theodor (1673), l'Eglise de Filles (le 2 juillet 1761), l'Eglise Blanche (le 11 décembre 1782), deux églises en Tătăraș (le 11 décembre 1782), Izvorul Maicii Domnului (le 15 février 1825). Les missionnaires catholiques qui ont visité la Moldavie pendant le XVII-ème siècle mentionnent l'existence à Suceava de deux églises catholiques, une dédiée à la Vierge (ou à l'Annonciation) et une autre à la Sainte Trinité (ou Le Saint Sacrement ou Corpus Domini). En 1785 a été mentionnée, aussi l'existence d'une église luthérienne.

Reședință principală a domnilor Moldovei timp de aproape două secole, de la mijlocul deceniului opt al secolului al XIV-lea și până în anul 1564, orașul Suceava a fost înzestrat de-a lungul vremii cu numeroase edificii religioase aparținând atât populației ortodoxe, majoritare, dar și catolicilor și armenilor care locuiau aici.

Informații documentare oferite mai cu seamă de relațiile de călătorie ale unor prelați catolici, care, la sfârșitul secolului al XVI-lea și pe tot parcursul celui următor au întreprins vizite canonice în Moldova, evidențiază existența la Suceava a mai multor biserici aparținând diverselor confesiuni din acest oraș. De la începutul secolului al XVII-lea, din anul 1606 se păstrează relația unui prelat italian anonim despre starea bisericii catolice din Moldova, unde găsim informația că, la acea dată, la Suceava existau 24 de biserici și mănăstiri de rit ortodox, de zid (*fabricate de muro*), cât și două biserici catolice, de asemenea de zid¹. Peste

¹ Anonim catolic italian, în *Călători străini despre țările române*, vol. IV, București, 1972, p. 336–337.

INFLUENȚA FACTORULUI POLITIC ASUPRA DENUMIRILOR DE STRĂZI DIN REGHIN

DORIN-IOAN RUS

The political influence on the street naming process in Reghin was evident in three important periods; between 1929–1940, when the Romanian administration tried to dismiss the traditional names and replace them with names of Romanian personalities. In the Horthy's administration the streets kept their old names, except for the main arteries which were named after Hungarian personalities. In the years of communism there were two phases: the first one lasted until Ceaușescu took the power. At that time, the Hungarian Autonomous Region was dismissed and the street names were inspired by the recent history of Soviet Union and the Marxist–Leninist ideology. The second phase was the Ceaușescu era, the time of indications from Moscow and creation of a local nationalist socialism. The Stalinist names were replaced with those inspired from the local reality, history, geography or nature. Yet, throughout all the periods, including our times, the authorities never looked for names that belong to local historical, cultural or military personalities. The appeal for names with national importance meant an increase of the domination of the Romanian element, which was to the detriment of reality, because it slighted the Saxon's and Hungarian's contribution to the urban development of Reghin. Another conclusion is the importance of using traditional names, dating from 1918 till the Second World War. Their study can provide important information about the history of Reghin.

Preocupările privind evoluția denumirilor de străzi din Reghin nu au fost încă concretizate prin publicarea vreunei lucrări științifice. Cea mai importantă sursă documentară cu privire la aceste denumiri este carnetul trilingv publicat de Friedrich Schön în anul 1924¹, care cuprinde numerele de casă, ca și adresele tuturor instituțiilor existente în acel moment în orașul Reghinul Săsesc. Conform acestui carnet, în anul 1924 erau la Reghinul Săsesc un număr de 68 de străzi (aici sunt incluse și parcurile precum și piețele). Deosebit de important pentru studiul de față este faptul că în această listă sunt redată denumirile existente ale străzilor respective, în cele trei limbi: română, germană și maghiară. Concluzia care reiese de aici este că aceste denumiri au fost folosite și înainte de anul 1918, ele nefiind schimbate decât în anul 1929, din principalul motiv că era necesar ca populația să se obișnuiască cu numele vechi ale străzilor și în limba română. De aceea,

---

¹ Fr. Schön, *Catastrul Numerelor de case și Dosarelor Adreselor al orașului Reghinul-săsesc. Hausnummern-kataster und Adressenregister der Stadt Sächsisch-Regen. Szászrégen városának Házzám-katasztere és Címháza*, Reghinul Săsesc, 1924.

VILEGIATURA ȘI MODERNIZAREA SPAȚIULUI URBAN DIN CÂMPULUNG MUSCEL (1890–1920)

CARMEN OPRESCU

Les recherches, la plupart monographiques, publiées depuis vingt années sur le sujet de la villégiature et surtout sur l'architecture et les espaces urbains spécifiques, permettent projeter une autre lumière sur l'histoire moderne des certaines villes roumaines, comme Câmpulung Muscel. Elles se sont modernisées rapidement, entre 1880–1920, par un processus historique complexe et fascinant, pendant lequel la ville de Câmpulung se prévalait aussi de ses qualités et avantages comme station climatérique et station d'eaux. C'est pourquoi le centre de Câmpulung reproduit celui des stations européens: une promenade surnommée «le Boulevard Pardon», un Jardin Public, tout les deux entourée par des hôtels, des restaurants, des magasins etc., plusieurs autres parcs, des villas de vacances avec de remarquables parcs autour.

O cercetare inter-universitară desfășurată în urmă cu două decenii, soldată, printre altele, cu publicarea unui volum de studii intitulat generic *L'avènement des loisirs*¹, a evidențiat câteva linii directoare și a generalizat deja un larg câmp de preocupări pentru studierea anumitor efecte produse de revoluția industrială asupra vieții și moravurilor întregii societăți europene. Redistribuirea timpului social între muncă și refacerea energiilor consumate în procesul muncii, crearea unui nou tip de spațiu urban, cel destinat *loisir*-ului, și a unor noi forme și programe de arhitectură, chiar a unui nou tip de oraș, uneori nou-proiectat, stațiunea de vilegiatură – sunt deja, de atunci, teme de cercetare cu multe implicații, inclusiv pentru dezvoltarea industriei turistice actuale.

Departa de a avea în vreun fel intenția de a promova aspecte ale istoriei moderne a Câmpulungului ca fenomene sincrone și de aceeași importanță cu cele manifestate exploziv în Anglia, Franța, sau Austria mijlocului de secol XIX, studiul de față își propune doar să evidențieze marea diversitate a condițiilor care au punctat evoluția orașelor pe scena fascinantă a modernizării societății românești de la sfârșitul secolului menționat și din primele decenii ale secolului următor. Este exact perioada când ele încetează să mai fie doar „niște sate mai mari”, „patriarhale așezări crescute pe nevoi de schimb între regiuni”², cum se exprima arhitectul Octav Doicescu, și încep să devină orașe în care pulsau ritmurile, moravurile unei

---

¹ Alain Corbin (coordonator), *L'avènement des loisirs 1850–1960*, Editura Aubier, [1995], *passim*.

² Octav Doicescu, *Despre reconstrucție*, în „Simetria”, 1945, p. 138 și urm.

O ÎNCERCARE DE MODERNIZARE A CRAIOVEI DIN VREMEA CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL: SERVICIUL DE TRAMVAIE ȘI TROLEIBUZE

ȘERBAN PĂTRAȘCU

At the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, the municipal council tried to modernize the town by setting up a tramway service. Its efforts remained in vain for different reasons.

In April 1942, trams and trolley buses – which were considered war capture – were brought from Odessa. Several months later, the mayor of Craiova decided to set up tramway and trolley buses services. Although lots of money is spent for their repair, the trams were much damaged and could not be made functional. The trolley buses service functioned between 1943 and 1944 on one of the main ranges of the city.

In the autumn of the year 1944, the Red Army arrived in Craiova. The trolley buses service was eliminated and the trams and the trolley buses were sent back to Odessa.

Only in 1987, almost a century later after the first attempts, a new tramway line was opened in Craiova.

În anul 2007 se împlinesc două decenii de când, pe străzile Craiovei, traversând orașul de la un capăt la altul, circulă tramvaiele. Inițiativele municipalității privind introducerea acestui mijloc de transport, pornite din dorința de modernizare a Craiovei, datează însă, de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Este perioada în care, rând pe rând, primari vestiți precum Ulysse Boldescu și Nicolae P. Romanescu, sau succesorii lor, M. Quintescu și C.M. Ciocăzan, încearcă fără succes, rezolvarea „chestiunii tramvaielor”¹. Motivele nereușitei lor au fost dintre cele mai diverse: de la falimentul băncii care urma să finanțeze proiectul ori neînțelegeri cu concesionarii privind termenul de exploatare a rețelei, până la refuzul societății germane care răspundea de iluminatul electric, de a furniza energia necesară funcționării tramvaielor.

Oarecum surprinzător, demersurile sunt reluate cu și mai mare hotărâre chiar în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale, reușindu-se constituirea unui serviciu de tramvaie și troleibuze. Dar, tramvaie pe drumurile orașului, craiovenii

---

¹ Pentru toate aceste încercări vezi pe larg Mitu Andreescu, *Chestiunea tramvaielor la Craiova*, Craiova, Tipografie – Legătorie de Cărți F. Constantinescu, 1911, 37 p.; lucrare prezentată de Ion Pătrașcu în *Almanah '98. Fundația Scrisul Românesc*, Craiova, Editura Ausrom, 1998, p. 218–219.

CATEGORII SOCIALE DIN MEDIUL URBAN

A FRIEND OR AN ENEMY OF THE PROLETARIAT? AN ENTREPRENEURIAL CAMPAIGN FOR THE FACTORY WORKING CLASS IN OSTRAVA AT THE TURN OF THE NINETEENTH AND TWENTIETH CENTURIES

PAVEL KLADIWA

Istoriografia cehă din perioada comunistă, care a fost dedicată în cea mai mare parte temelor referitoare la clasa muncitoare, a tratat unilateral relațiile sociale și economice. În acest studiu, relațiile respective sunt analizate dintr-o perspectivă opusă, de pe pozițiile patronatului.

Elementele claselor de jos care s-au deplasat spre „creuzetul social” al regiunii Ostrava, de obicei dinspre zonele agricole nedezvoltate, au suferit mai întâi un proces de instruire. Infrastructura socială stabilită în localitățile industriale, cel mai adesea de către burghezia antreprenorială, s-a confruntat cu o problemă dificilă: adaptarea imigranților neinstruiți, proveniți din mediul rural, la mediul urban. Patronatul a utilizat, deopotrivă, metode represive și progresiste în privința muncitorilor. Represiunea a fost aplicată, de cele mai multe ori, în timpul grevelor și a alegerilor municipale. Metodele pozitive au inclus înființarea de instituții educaționale, de consum și de economisire pentru muncitori, care au îndreptat angajații spre educație, inoculându-le un comportament cumpătat și obiceiuri de viață corecte. Companiile mari au aplicat politici sociale care au motivat în primul rând performanța în muncă și, mai mult decât atât, au eliminat pericolul mișcărilor muncitorești: construcția locuințelor muncitorești, asigurarea securității sociale (sistem de pensii și de sănătate), construirea unei infrastructuri sociale (cantine muncitorești, spitale, școli, terenuri de sport), sporuri salariale și alte beneficii pentru șefi și angajații calificați.

În principal, articolul evidențiază influența asupra muncitorilor a ziarului „*Arbeiterfreund*”/„*Přítel dělníků*” (*Prietenul muncitorilor*), modul în care acesta a fost finanțat de către patronat. De asemenea, el atrage atenția asupra influenței uzinei metalurgice Vítkovické (*Vítkovické železářny*) asupra vieții și politicii municipale din orașul Vítkovické. Obiectivul articolului constă în includerea acestor aspecte sociale în contextul mai larg al dezvoltării societății naționale și civice din regiunea Ostrava.

“There are large coalfields on the Moravian-Silesian border, near the Moravian and Polish Ostrava, Vítkovice and Karviná locations, which have been depleted for a longer period of time. Besides the mines, an extensive railcar industry also developed here, especially in Vítkovice. The entire territory today constitutes one of the largest industrial centers of Austria. In no other region of the empire does the population consist so much of the working class. Owing to various circumstances, the local working class is a blind spot of the Austrian working class movement and social policy. There are the unusually powerful big enterprisers on

REFLECȚII ASUPRA SITUAȚIEI INTELECTUALE LA SÂNNICOLAUL MARE ÎN ANII INTERBELICI

CORNEL CRĂCIUN

Au niveau des initiatives d'organisation il faut mentionner trois moments très importants pour l'activité du group: la fondation de la Société d'éducation physique intitulée «Șoimii României» (printemps de l'année 1924), l'apparition des chœurs de la région (1921 et 1930) et la Réunion des Femmes Orthodoxes Roumaines. Les personnalités culturelles de la commune pendant l'entre-deux-guerres ont été: Teodor Bucurescu (directeur des journaux «Primăvara» et «Sămănătorul», le propriétaire de la librairie «Primăvara» et ex-député du département), Silvia Albu (journaliste et propriétaire du journal «Glasul Torontalului»), Vasile I. Farca (journaliste, très actif en ce qui concerne l'organisation des conférences de popularisation) et Aurel Contrea (poète plein d'imagination et de sensibilité). Les journaux parus à Sânnicolaul Mare imitent le modèle de Timișoara (la ville de résidence du département Timiș-Torontal). Ils sont adaptés au niveau mental provincial et cherchent de répondre aux questions de la communauté locale. Les moyens de divertissement sont conçus comme partout en province: par les forces propres des artistes amateurs. Sans doute il y a une forte disponibilité pour l'acte artistique de grande tenue. Mais, les occasions pour un spectacle de qualité sont assez disséminées: le tournée de l'artiste Mișu Fotino, venu de Bucarest le 22 octobre 1921, est un vrai événement pour les citoyens de Sânnicolaul Mare. Dans le même contexte intellectuel nous avons inséré aussi bien les réclames de l'époque. La majorité des textes s'arrêtent au premier niveau de complexité: celui de l'annonce de l'existence d'une affaire, d'un produit ou d'un service. Ce n'est que dans quelques situations, que nous assistons au retour de l'offrant soit à une nouvelle formule de promotion.

Comuna Sânnicolaul Mare ocupa o poziție privilegiată în spațiul administrativ al județului Timiș-Torontal. Conform recensământului din anul 1930, localitatea avea o populație de 9.107 locuitori¹, fapt ce demonstrează puternica ofensivă spre statutul de amplasament urban din anii interbelici. Deși informațiile pe care le deținem din presa timpului sunt relativ puține și inegale în privința repartizării lor calitative, putem creiona imaginea unei aglomerații umane aflate într-o continuă creștere și diversificare.

La nivelul inițiativelor organizatorice se cuvine să reținem trei momente esențiale pentru socializarea la nivel de grup. Prima dintre acestea s-a petrecut în

---

¹ Dintre aceștia: 4.173 români, 2.362 germani, 1.189 maghiari, 799 sârbi, 362 evrei, 162 țigani și 60 de alte naționalități, cf. „Glasul Torontalului”, I, nr. 2/8 septembrie 1934, p. 1.